

BEZINNING OP NAALDBOSSEN

Bart van Tooren & Henk Siebel

Vereniging Natuurmonumenten

Postbus 9955, 1243 ZS 's-Graveland, b.vantooren@natuurmonumenten.nl

Van Toren, B. & Siebel, H. 2011. Reflection on coniferous woods. *Coolia* 54(2): 103–105.

De vorig najaar verschenen brochure over naaldbossen in Nederland en hun betekenis voor paddenstoelen ziet er schitterend uit en vormt bij het eerste doorbladeren een overtuigend pleidooi voor opwaardering van naaldbossen. Er is echter opvallend weinig aandacht voor zaken die in het verleden juist zo veel belangstelling kregen en vrij eenzijdig gericht op sturen in boomsoorten. Waarom is er nauwelijks tekst over de successie in naaldbossen, en de gevolgen voor de bodemontwikkeling en daarmee voor de paddenstoelen? Zo wordt bijv. het grote belang voor paddenstoelen van heel jonge naaldbossen op stuifzand niet genoemd, zoals rond het Hulshorsterzand. Ook wordt nauwelijks ingegaan op de gevolgen van stikstofdepositie terwijl dat toch als een heel belangrijke factor wordt gezien voor de soortensamenstelling. Daardoor werden in het verleden vooral duinbossen van grote betekenis genoemd en is juist daar menige discussie gevoerd over al dan niet omvormen. Deze factoren zijn wel belangrijk bij het identificeren van belangrijke bosgedeelten, waar in het beheer rekening mee kan worden gehouden.

Er verdwijnen ongetwijfeld nog steeds mycologisch heel waardevolle naaldbossen. Een dergelijke brochure is echter niet voldoende om dat te voorkomen in de toekomst. Laten we deze vooral als een vertrekpunt nemen voor discussie en nadere beschouwing. Wat zou er nog meer moeten gebeuren?

Opbouw kennis blijft nodig

De laatste jaren is de kennis over onze bossen enorm sterk toegenomen. De brochure over paddenstoelen van naaldbossen is daar een mooi voorbeeld van. Een kenmerk van zich nog ontwikkelende kennis is dat sterk de nadruk wordt gelegd op de belangen van de eigen soortgroep, en er minder aandacht is voor integrale afwegingen. De brochure geeft daar duidelijke voorbeelden van. Als we lezen dat loofhout bij voorkeur verwijderd dient te worden uit de naaldbossen dan is dat voor de paddenstoelen wellicht gunstig maar alleen al met het oog op de broedvogels en de vele van inheemse loofbomen afhankelijke insecten zal een beheerder een dergelijk advies niet snel opvolgen, nog los van het kostenaspect. Dit advies is dan ook niet zo zinvol en maakt de boodschap niet overtuigender. Begrip voor de beheerder en pogingen om ook integraal en ecologisch te denken maken je zaak uiteindelijk sterker. Daarbij is ook de vraag of en hoe effectief bepaalde successiestadia te behouden zijn.

Bij Natuurmonumenten is de laatste jaren aandacht besteed aan bijv. het belang van een zorgvuldig beheer van lanen, van de jonge stuifzandnaaldbosjes langs het Hulshorsterzand, en het belang van dennenbossen langs de kust. Er is daarbij steeds contact geweest met mycologen, en het ging steeds om heel concrete objecten, met een duidelijk ecologisch verhaal. Dat werkt. Na het lezen van deze brochure weet een beheerder nog niet waar nu de echte prioriteiten liggen voor de mycologen.

Dat geldt ook algemener. In de top-200 van mycologisch belangrijkste gebieden (Jalink, 1999) komen op het eerste gezicht veel meer kilometerhokken met loof- dan met naaldbossen

voor, ondanks het veel grotere areaal naaldbos. Praten we met deze brochure nu over de mycologisch belangrijkste gebieden in Nederland of ligt dat toch anders?

De ene Rode Lijst soort is de andere niet

Paddenstoelen die gebonden zijn aan van nature niet in Nederland voorkomende naaldboomsoorten dienen wellicht minder hoog aangeslagen te worden dan soorten die wel echt 'inheems' zijn. Aan de andere kant worden Kleine keverorchis of Dennenorchis toch ook hoog gewaardeerd, al komen ze hier vooral voor vanwege de enorme opkomst van naaldbossen. Zo eenvoudig is het dus niet...

Bij hogere planten weet iedereen gevoelsmatig dat de ene Rode Lijstsoort veel hoger wordt gewaardeerd dan de andere: een vondst van Vlozegge op een nieuwe plek zal voor velen belangrijker zijn dan een nieuwe vondst van Besanjelier hoewel beide als bedreigd op de Rode Lijst staan. Bij de overstelpende hoeveelheden bijzondere paddenstoelen is een dergelijk onderscheid voor een beheerder niet te maken. Welke soort is nu echt indicatief voor een hoog gewaardeerd biotoop, en welke soort is een toevallige passant die we ecologisch minder hoog waarderen?

De brochure noemt tal van soorten. Zijn de daar genoemde soorten nu ook de soorten die we het hoogste waarderen en zo ja, waarom? Is het nu echt een bijzondere plek als we die soorten aantreffen? En als die soorten er niet voorkomen maar wel een aantal andere die als zeldzaam te boek staan? De beheerder zal met meer dan alleen de brochure geholpen moeten worden om tot aandacht voor alle mycologisch belangrijke biotopen te komen.

Concretere informatie en suggesties helpen

Bij elke inventarisatie worden wel Rode Lijst soorten paddenstoelen gevonden, of andere zeer zeldzame of zelfs nieuwe soorten van Nederland. De rapporten maken daar altijd melding van, soms zelfs met foto's van de betreffende soorten. Daar gaat zonder toelichting voor de beheerder geen sturing meer van uit. Het aantal bijzondere soorten paddenstoelen in Nederland is gewoon te groot! Noodzakelijk is het om inventarisatierapporten te laten vergezellen van een zorgvuldige aanduiding wat nu echt de belangrijkste locaties zijn met een ecologische uitleg waarom, eventueel met een op de locatie gericht beheeradvies. Nog beter is het om gezamenlijk met de beheerder een keer het veld in te gaan en aan te geven waar het om gaat.

Van de laatste acht inventarisatierapporten over paddenstoelen die binnen gekomen zijn in de centrale bibliotheek van Natuurmonumenten is in geen enkel rapport een plaatsaanduiding aanwezig van mycologisch relevante delen. Overbodig om te zeggen dat waarnemingen met geen nadere aanduiding dan het kilometerblok voor een beheerder ook weinig behulpzaam zijn. In twee rapporten was informatie over het beheer te vinden maar dit betrof in beide gevallen dezelfde in de bijlagen opgenomen tekst met algemene beheeradviezen, afkomstig uit Jalink et al. (2001). Een toespitsing op het betreffende gebied was niet aanwezig.

Niet alle rapporten komen in de centrale bibliotheek terecht en er zijn vast wel recente voorbeelden waarin dit beter gedaan is, of waar de onderzoeker met de beheerder het veld in is geweest, maar toch is dit beeld teleurstellend. Dit moet beter!

Het zou een grote stap voorwaarts zijn als er behalve soortenlijsten van een gebied ook veel vaker gewerkt wordt met verspreidingskaartjes van ecologische groepen van soorten die gebonden zijn aan bijzondere omstandigheden in bossen. Soorten van oude bomen met bastwonden bijvoorbeeld of mycorrhizasoorten van specifieke schrale bossituaties. In veel

bebossingen uit de vorige eeuw zijn vaatplantsoorten nog bijzonder schaars en kan het met behulp van ecologische soortgroepen van paddenstoelen eenvoudiger mogelijk zijn bijzondere bosgedeelten te identificeren.

De mycoflora herbergt veel soorten die bijzondere milieus indiceren, maar daar wordt nog te weinig gebruik van gemaakt. Het is niet de soortnaam maar het ecologische verhaal van de paddenstoel die de beheerder zal aanspreken.

Slot

De beheerder van nu heeft te maken met een zich zeer snel ontwikkelende kennis op het gebied van de betekenis van naaldbossen voor het Nederlandse natuurbehoud. De reactie van Bijlsma op de brochure is daar ook een voorbeeld van. Integratie van al die opkomende kennis is in dit stadium van kennisontwikkeling blijkbaar nog niet aan de orde maar vormt wel de enige oplossing om tot een meer solide basis van het bosbeheer te komen. De mycologen geven aan dat maar 10 % van de naaldbossen mycologisch belangrijk is. Veranderingen in bosbeheer gaan traag. De naaldbossen staan er nog wel tegen de tijd dat die discussies over belangrijke delen goed gevoerd zijn.

In het kader van het zgn. 'OBN-onderzoek' (kortweg samen te vatten als onderzoek naar innoverende maatregelen in het natuurbeheer) zal dit jaar een advies over paddenstoelen worden opgesteld waarin de kennis over de rol van ecologische paddenstoelgroepen in onze belangrijkste ecosystemen mede in relatie tot Ver-thema's op een rij zal worden gezet en belangrijke onderzoeksthema's geïdentificeerd zullen gaan worden.

Literatuur

- Bijlsma, R.J. 2011. Naaldbossen en paddenstoelen: op zoek naar ecologische criteria voor waardering. *Coolia* 54 (1): 9–15.
- Jalink, L. 1999. Op zoek naar de mycologische kroonjuwelen van Nederland. 1. De 200 meest waardevolle kilometerhokken. *Coolia* 42 (3): 143–162.
- Jalink, L. et al., 2001. Oog voor paddestoelen: tips voor beheersmaatregelen gericht op behoud en herstel van mycologische waarden. *Coolia* 44 (4): 233–249.

NAALDBOSSEN ONDER VUUR?

Chiel Jacobusse

Hoofd ecologie, Stichting Het Zeeuwse Landschap

Jacobusse, Ch. 2011, Coniferous woods under fire? *Coolia* 54(2): pp.105–108.

Vooraf

Het Zeeuwse Landschap heeft de laatste jaren veel aandacht besteed aan paddenstoelvriendelijk beheer in haar terreinen. Uitgaande van de ervaring dat paddenstoelen in veel terreinen uiterst gevoelige indicatoren zijn voor de ecologische kwaliteit en daarmee voor de resultaten van het beheer, zijn de meeste terreinen grondig doorgelicht op mycologische waarden. Eén van de resultaten was een andere kijk op de (kleinschalige) naaldhoutbossen die bij Het Zeeuwse Landschap in beheer zijn. Het automatisme om ze om te vormen is verlaten. De NMV-brochure Naaldbossen in Nederland en de kritische reflectie daarop van Rienk-Jan Bijlsma in de vorige Coolia vormen de aanleiding voor wat kritische kanttekeningen vanuit de optiek van een terreinbeheerder met mycologische aspiraties.

